

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ІМ. В.М. КОРЕЦЬКОГО**

На правах рукопису

МИКІЄВИЧ МИХАЙЛО МИКОЛАЙОВИЧ

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ
СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
З ТРЕТІМИ КРАЇНАМИ**

Спеціальність 12.00.11 — міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ - 1996

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі міжнародного права Львівського державного університету ім. Івана Франка

Науковий керівник — кандидат юридичних наук, доцент
РЕПЕЦЬКИЙ ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ

Офіційні опоненти:

1. Доктор юридичних наук
ЄВІНТОВ ВОЛОДИМИР ІСАКОВИЧ

2. Кандидат юридичних наук, доцент
МУРАВЬОВ ВІКТОР ІВАНОВИЧ

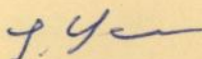
Провідна організація — Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого (м. Харків)

Захист відбудеться "14" жовтня 1996 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 50.24.03 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України за адресою: 252001, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий "24" листопада 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

УСЕНКО І.Б.

2

ЛНБ України ім. В. Стефаника

00752205 (L)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і рівень дослідженості тематики дисертації. Закономірним результатом інтеграційних процесів, що проходять у світі і Європі, стало утворення на базі Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) нової інституції — Європейського Союзу (ЄС), правовою основою якого є Маастріхтський договір, підписаний 1992 р. 12-ма країнами-учасниками. 1 січня 1995 р. до нього увійшли ще три європейські країни: Австрія, Фінляндія і Швеція. Все це перетворило ЄС у найпотужнішу у світі економічну регіональну організацію, яка за своїми цілями і правовою структурою не має аналогів у міжнародному співтоваристві. Специфіка ЄС виражається в її наддержавних ознаках, елементах федеративності і особливостях інституційної організації, своєрідному підході до свого права як права прямої дії у державах-членах.

Велике значення ЄС приділяє своїм зовнішнім відносинам, встановленню різнобічного взаємовигідного співробітництва з багатьма країнами світу, особливо в економічній сфері. Це співробітництво набуло досить розвинутих форм, які, однак, відрізняються між собою тим, що кожна з них застосовується до країн з відповідним рівнем економічного розвитку. Серед них є країни, що отримують від ЄС фінансово-технічну допомогу, а також користуються наданими ним пільгами в економічній сфері.

Для України, яка проголосила свою незалежність і стала на шлях демократичних перетворень і побудови правового, ринково-орієнтованого суспільства, вивчення діяльності ЄС має першорядне значення, оскільки європейський вектор зовнішньої політики України, особливо співробітництво з ЄС, є одним із пріоритетних [1]. Ствердженню цієї політики сприятиме, безумовно, вступ України до Ради Європи, який відбувся 1995 р.

16 червня 1994 р. між ЄС і Україною була підписана Угода про партнерство та співробітництво, в якій визначаються основні принципи розвитку їх відносин, встановлюється між ними регулярний політичний діалог, надаються одна одній режим найбільшого сприяння у торгівлі, регулюються положення, що впливають на економічну діяльність з різних питань тощо.

[1] Див.: Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993 р. "Про основні напрями зовнішньої політики України" // Відомості ВР України — 1993. — № 37.

Виконання цієї Угоди вимагає з боку обох сторін великих і скоординованих зусиль, спрямованих на практичну реалізацію її положень, зокрема з питань зміцнення миру і стабільності в регіоні Центральної та Східної Європи і на європейському континенті в цілому, верховенства закону та прав людини, продовження Україною політичних, економічних та правових реформ, встановлення і розвитку постійного політичного діалогу з двосторонніх та загальних міжнародних питань, що становлять взаємний інтерес, встановлення тісного співробітництва з європейськими інститутами, розвитку економічного співробітництва з ЄС і надання ним технічної допомоги для здійснення економічної реформи в Україні, поступової інтеграції України у відкриту міжнародну систему торгівлі та ін.

У зв'язку з цим актуальним є вивчення досвіду договірних відносин ЄС з іншими країнами, який може бути використаний для належного виконання згаданої Угоди між ЄС і Україною, а також підвищення рівня співробітництва України з цією європейською організацією, а саме набуття асоційованого членства з перспективою вступу до неї на засадах повноправного членства. З цим тісно пов'язано і вивчення багатьох різнопланових проблем, що впливають із зобов'язань України як члена Ради Європи.

Для вітчизняної юридичної науки дослідження правових проблем діяльності ЄС, в тому числі питання співробітництва цієї організації з третіми країнами, практично тільки починається. Але інтерес до них, природно, зростає, хоча поки що можна говорити про дослідження в українській юридичній науці лише окремих проблем з цієї тематики. Це праці В.І.Світлова і В.І.Муравйова, а також Ю.В.Зайчука, в яких досліджується ряд аспектів права ЄС, загальні умови співробітництва України з ЄС, діючі економічні і політичні програми з точки зору гармонізації існуючого правового регулювання окремих видів діяльності ЄС з національним законодавством України.

В країнах СНД проблеми співробітництва ЄС з третіми країнами досліджувалися, головним чином, в працях російських вчених, а саме в працях Б.М.Топоріна, Ю.М.Юмашева, В.А.Шмакова.

В той же час у західній літературі діяльності численних правових проблем ЄС присвячено досить багато наукових праць. Насамперед це праці, що стосуються проблем використання організаційної структури та права ЄС для встановлення ефективних механізмів співробітництва з третіми країнами, визначення різних видів і форм договірних відносин між ЄС та цими країнами, виявлення специфіки розвитку міжнародних відносин ЄС з країнами

Центральної та Східної Європи, включаючи незалежні держави, які з'явилися на місці колишнього СРСР.

Все це свідчить про вкрай недостатню розробленість проблем, пов'язаних із визначенням змісту і характеру правових форм і механізмів співробітництва ЄС з третіми країнами, в тому числі з Україною, а відтоді нагальну необхідність їхнього дослідження.

Метою роботи є розкриття міжнародно-правових аспектів співпраці ЄС з третіми країнами у світлі права ЄС, механізмів його дії в конкретних галузях співробітництва, зокрема з Україною.

Відповідно до цього в дисертації зосереджена увага на *виконанні таких основних завдань*:

— дослідження особливостей міжнародної правосуб'єктності ЄС у контексті здійснення ним зовнішньої політики;

— вивчення правових форм і механізмів співробітництва ЄС з третіми країнами на основі аналізу відповідних міжнародних договорів, виявлення тенденцій розвитку механізмів співпраці ЄС з третіми країнами;

— оцінка ефективності застосування ЄС різноманітних форм співпраці з різними групами держав;

— дослідження основних напрямків загальної стратегії ЄС стосовно країн Центральної та Східної Європи;

— аналіз договірних відносин України з ЄС та розробку пропозицій з перспективних напрямів співпраці між ними.

Об'єктом дисертаційного дослідження є міжнародні правовідносини, які встановлюють на основі матеріальних і процесуальних норм між ЄС і третіми країнами процедури і механізми у сфері співробітництва.

Предметом дисертаційного дослідження є договори як джерела права, на основі яких встановлюється і розвивається співробітництво ЄС з третіми країнами.

Методологічну основу дисертація черпає в основних принципах права ЄС та загальноновизнаних підходах юристів-дослідників, які поділяють принципи демократичної організації суспільства та захисту прав людини, соціально зорієнтованої ринкової економіки, підтримання і розвитку співробітництва в Європі відповідно до міжнародного права та в дусі добросусідських відносин, сприяння і підтримання демократії в інших країнах світу.

У дисертаційній роботі застосовувались такі загальноновизнані в правовій науці методи, як історичний, нормативний, порівняльний, соціологічний, системний, логічний.

В дисертаційному дослідженні використовувались праці українських та інших вчених-юристів країн СНД. Зокрема, це праці М.М.Бірюкова, В.Г.Буткевича, Л.І.Глухарева, В.Н.Денисова, В.І.Євінтова, Ю.В.Зайчука, Л.М.Кириченка, В.М.Корецького, М.Л.Костенка, З.І.Кузіної, Н.В.Лавреньової, Д.Б.Левіна, І.І.Лукашука, В.І.Муравйова, Б.М.Топорніна, Г.І.Тункіна, Е.Т.Усенка, М.А.Ушакова, О.Д.Чеботарьової, В.С.Шевцова, О.А.Шибасової, В.А.Шмакова, Ю.М.Юмашева та ін.

Використані також праці західних вчених таких, як: Е.Х.Аречага, М.Бітлестон, М.Бургес, Н.Каталано, Г.Кельзен, З.Клепацький, Д.Лазок, Г.Й.Ляут, В.Моравецкі, Е.Ноель, Н.Петрович, П.Рітер, А.Серені, Ф.Сейрстед, Х.Фундуліс, П.Хатчінсон, М.Хіршлер, Б.Циммерман та ін.

Теоретичне і практичне значення дисертації полягає в тому, що її положення містять аналіз нормативної основи, механізмів та процедур, що діють в рамках правової системи ЄС та його міжнародних угод з третіми країнами з питань співробітництва в сфері спільних інтересів. Вони мають особливості, що впливають із специфіки міжнародної правосуб'єктності ЄС як міжнародної організації нового типу, якій притаманні певні наднаціональні функції. Це пояснюється тим, що в розвитку організаційно-правової структури ЄС певною мірою спостерігаються федералістські тенденції. Останні сприяють становленню таких суттєвих характеристик права ЄС, які багато в чому відрізняються від засад загального міжнародного права, що продовжує базуватися на принципах координації і співробітництва держав як суверенних суб'єктів міжнародного права.

Зазначені особливості ЄС як міжнародної організації впливають на характер правового регулювання відносин ЄС з третіми країнами, зокрема на зміцнення політичних та економічних свобод, які є основою партнерства, створення дійсно багатопартійних систем з вільними і демократичними виборами, економічне співробітництво і надання технічної допомоги країнам, які потребують цього, розвиток торгівлі, інвестицій і гармонійних економічних відносин між сторонами, надання громадянам обох сторін прав вільних від будь-якої дискримінації, надання справедливого правового режиму суб'єктам підприємницької діяльності обох сторін, розвиток культурного співробітництва, приведення рівня

законодавства третіх країн з аналогічним до існуючого в ЄС у визначених сторонами сферах тощо.

Дослідження правової природи ЄС може сприяти ефективному співробітництву України з цією міжнародною організацією, особливо в сфері економіки та побудови в країні демократичної, правової держави.

Положення і висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані відповідними відомствами, що займаються питаннями співробітництва з ЄС, для подальших наукових досліджень, пов'язаних із інтеграцією України в європейське політико-правове середовище та європейським інтеграційним процесом в цілому, для наукового обґрунтування і розроблення стратегії зовнішньої політики і національної безпеки України. Матеріали дисертації можуть бути використані для підготовки відповідних загальних курсів лекцій з міжнародного права та при викладанні спецкурсів "Право міжнародних організацій" і "Право Європейського Союзу".

Наукова новизна дослідження. Дана дисертація є першим в Україні дослідженням правових аспектів співробітництва ЄС з третіми країнами, в якому на основі порівняльного аналізу форм і методів співпраці ЄС з окремими групами країн аналізуються сучасні тенденції розвитку цього співробітництва. При цьому в ній зроблено акцент на встановлення динамічних, перспективних, довготривалих стосунків ЄС з країнами Центральної та Східної Європи, особливо з Україною.

Наукова новизна дисертації виражається в наступних *положеннях, які вносяться на захист:*

— визначення ЄС як специфічної міжнародної регіональної організації з елементами наддержавності, його правової системи, побудованої на принципі безпосереднього виконання рішень інституційних органів державами-членами;

— угоди про асоціацію ЄС з країнами Центральної та Східної Європи суттєво відрізняються від угод про асоціацію з країнами "Чорної Африки" (так званих ломейських конвенцій), оскільки перші поряд із положеннями, які регулюють економічні питання, містять положення політичного характеру, в той час як для останніх властиві лише положення про економічні пільги і технічну допомогу;

— характер і особливості угод ЄС з європейськими країнами, в тому числі з країнами Центральної та Східної Європи як знаряддям поступової підготовки цих країн до повного членства в Європейському Союзі;

— угода про партнерство і співробітництво між ЄС і Україною є необхідним етапом на шляху до асоційованого членства, оскільки вона включає в себе поряд із положеннями про надання їй звичайних економічних пільг положення про широке політичне співробітництво з питань миру і безпеки на європейському континенті, дотримання прав і свобод людини згідно з європейськими стандартами, заохочення демократичного процесу у Центральній і Східній Європі;

— правовою основою надання Україні фінансової допомоги з боку ЄС є Програма ТАСІС, згідно з якою кожні три роки Рада ЄС складає Індикативні Програми під конкретні проекти, і підставою для фінансування останніх виступає регламент Ради, що є зобов'язуючим нормативним документом;

— для розвитку співробітництва України з ЄС важливим є її вступ до Центральноєвропейської Ініціативи (ЦЕІ), що застосовує ефективні форми співробітництва з цією європейською спільнотою.

Апробація, впровадження і публікації результатів дисертаційного дослідження. Положення дисертації обговорювалися на кафедрі міжнародного права Львівського університету ім. І.Франка, а також на науково-практичних конференціях "Правова система України: теорія і практика" (Київ, 1993), "Майбутнє правової системи України" (Київ, 1996).

Основні положення дисертації знайшли відображення в 5-ти наукових публікаціях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків і списку використаної літератури, загальний обсяг роботи 180 сторінок.

ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовується актуальність і рівень дослідженості теми дисертації, визначається її мета і завдання, дається характеристика об'єкту, предмету і методології роботи, показано теоретичне і практичне значення її основних положень, формулюється наукова новизна, а також вказується на апробацію, публікацію і впровадження результатів дослідження.

Перший розділ "Правова характеристика Європейського Союзу як регіональної міжнародної організації" присвячений визна-

ченню правової природи ЄС в процесі здійснення ним зовнішньої функції з часу створення Європейських Співтовариств і поступового перетворення їх в Європейський Союз (на основі злиття ЄОВС, Євратома та ЄЕС).

Досліджуючи різні точки зору на правову природу Європейських Співтовариств, дисертант дійшов висновку, що вони являля собою міжнародні організації, створені на основі багатостороннього міждержавного договору (Римського договору 1951 р.), який встановив цілі і завдання організації, її функції, компетенцію, порядок взаємовідносин між нею і державами-членами. Саме на його підставі виявляється обсяг міжнародної правосуб'єктності зазначених організацій. В той же час вони наділені рисами, які відрізняють їх від типових міжнародних організацій. Це, зокрема, розвинута інституційна система, яка наділена правом приймати рішення більшістю голосів, а певні її правові акти мають обов'язковий характер як стосовно держав-членів, так і для їх громадян. Останні не потребують затвердження національних органів держав-членів, тобто вони мають характер прямої дії. Всупереч ряду поглядів, що заперечують наявність у ЄЕС наднаціональних функцій, дисертант, спираючись на здійснений ним аналіз особливостей його міжнародної правосуб'єктності, дотримується позиції тих вчених, які визнають за цією міжнародною організацією існування таких елементів.

В аспекті розкриття зовнішньої компетенції ЄЕС, згідно з Римським договором, автор виділяє статті 110-116, що регулюють питання створення єдиної торгової політики (ЄТП). У дисертації аналізується тенденція до розширення зовнішньої компетенції ЄЕС. Так, економічне і науково-технічне співробітництво здійснювалось спочатку виключно кожною державою-членом ЄС окремо. Тільки після 1982 р. Співтовариства розширили свої повноваження шляхом укладання від свого імені угод про торгове, економічне і науково-технічне співробітництво з іншими країнами.

У дисертації проаналізовано роль Суду Європейських Співтовариств при розв'язанні проблем, що виникають в процесі правового забезпечення їх діяльності в сфері зовнішніх зносин. Згідно ряду рішень з конкретних справ можна твердити про закріплену Судом здатність ЄЕС вчиняти дії, включаючи сферу зовнішніх зносин, стосовно питань, навіть прямо не передбачених договорами про створення Європейських Співтовариств, але таких, що впливають із необхідності досягнення основних цілей цих організацій.

Важливим етапом на шляху розвитку Європейських Співтовариств було підписання в лютому 1986 р. 12-ма державами-

членами Єдиного Європейського Акту. В преамбулі до нього Сторони висловили намір перетворити всю сукупність відносин між ними в Європейський Союз. У третьому розділі, присвяченому зовнішній політиці ЄС, Актом було закріплено розгалужену систему здійснення його зовнішньої політики, що отримала назву "Єдине політичне співробітництво" (ЄПС). Остання фактично вже існувала тривалий час, функціонуючи поза структурами співтовариств. Цю подію можна оцінити як принципово важливий етап в європейській інтеграції, що свідчить про нову тенденцію розвитку ЄЕС — вихід його за рамки суто економічної інтеграції і встановлення функції координації поряд із виробленням спільної стратегії в зовнішньополітичній сфері.

Підсумковим етапом комплексного розв'язання координаційних проблем спільного здійснення зовнішньої політики держав-членів в рамках ЄЕС став Маастріхтський договір 1992 р. При цьому необхідно підкреслити, що з правової точки зору прийняття цього договору не означає скасування установчих договорів Європейських Співтовариств та Єдиного Європейського Акту, які продовжують діяти в тих частинах, що залишилися без змін.

Прийняття Маастріхтського договору означає також подальший розвиток в ЄС федералістських тенденцій, хоча він не перетворився у федерацію або у конфедерацію держав, залишаючись міжнародною регіональною організацією. В той же час, природно, що європейський інтеграційний процес після Маастріхту ставить чимало проблем, пов'язаних із розумінням суверенітету держав-членів ЄС.

Другий розділ "Правові форми і засоби співробітництва ЄС з третіми країнами" починається з обґрунтування використання терміну "треті країни", виходячи із Римського договору. На думку дисертанта, даний термін найбільш точно характеризує становище країн, які розвивають співробітництво з ЄС.

У дисертації висвітлюються стосунки ЄС з конкретними групами країн, а саме розвинутими індустріальними країнами (США, Канада, Японія та ін.), країнами "Чорної Африки", країнами Центральної і Східної Європи і особливо з Україною.

У дисертації досліджується правова база, на основі якої здійснюється зовнішня політика ЄС, аналізуються відповідні положення Римського договору, що містять процедури проведення державами-членами ЄС єдиної торгової політики в стосунках з третіми країнами.

Досліджено правову природу асоційованого членства ЄС як ефективною форми його співробітництва з третіми країнами. У

зв'язку з цим висвітлюється ряд процедурних питань, що стосуються ухвалення угод ЄС з третіми країнами, і на цій основі з врахуванням принципу участі в цьому процесі вищих органів ЄС розглядаються етапи підготовки переговорів і сам процес ухвалення угод.

У дисертації розглядається специфіка співробітництва ЄС з Європейською Асоціацією Вільної Торгівлі (ЄАВТ). Вона полягає в тому, що це співробітництво фактично є формою поступового вступу країн ЄАВТ до ЄС, про що свідчить нещодавній вступ до нього Швеції, Австрії і Фінляндії. Характеризуючи правовий стан відносин ЄС – ЄАВТ, в дисертації звертається увага на угоду між ними про Європейський Економічний простір 1992 р., результатом чого було створено єдиний ринок без кордонів.

У дисертації дається аналіз взаємовідносин ЄС із США і характеризуються їх стосунки як відносини співробітництва і суперництва, що пояснюється, головним чином, гострою конкурентною боротьбою за ринки. Підкреслюється, що тільки у 1990 р. ЄС і США визнали один одного на офіційному рівні як партнерів. Цьому сприяло підписання у цьому ж році між ними Трансатлантичної Хартії і Трансатлантичного Пакту 1995 р., які ввели ряд процедурних правил для регулювання спірних політичних і особливо економічних питань.

ЄС співробітничав з Канадою, з якою у нього встановились досить тісні стосунки в економічній сфері. Так, ще у 70-і роки між ЄС і Канадою була укладена рамкова угода про торговельно-економічне співробітництво, а у 1990 р. підписана Хартія, подібна згаданій Трансатлантичній Хартії.

Дуже напружені стосунки в економічній сфері існують між ЄС і Японією, що викликано дисбалансом у торгівлі між ними. Країнам ЄС Японія продає приблизно удвічі більше ніж купує. Тільки нещодавно ЄС і Японія спромоглися укласти угоду про узгодження між ними структури торгівлі.

Докладний аналіз дається в дисертації розвитку взаємовідносин між ЄС та країнами "Чорної Африки", зокрема з країнами АКТ (країни Африки, басейнів Карибського моря та Тихого океану). Особлива увага зосереджена тут на розгляді Ломейських конвенцій 1975 р., 1980 р., 1984 р. і 1989 р. Аналізуючи механізми співробітництва, передбачені цими конвенціями, в дисертації обґрунтовується висновок, що Ломейські конвенції є найбільш широкомасштабним міжнародно-правовим механізмом, який регулює відносини співробітництва між великими міждержавними спільнотами.

Угоди про асоціацію ЄС з країнами Центральної і Східної Європи (Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини та ін.) визначаються як угоди третього покоління. Одночасно тут подано аналіз історії розвитку відносин між Європейськими Співтовариствами і Радою Економічної Взаємодопомоги (РЕВ), який поділяється на відповідні етапи. Такий досвід може бути використаний цими країнами в сучасних умовах.

У дисертації дано детальний правовий аналіз Угоди про асоціацію між ЄС і Польщею 1991 р., який може певною мірою слугувати зразком для укладання подібної угоди з Україною. Однією з важливих особливостей цієї Угоди є закріплення в преамбулі та статті I можливості повного членства Польщі в ЄС як досягнення кінцевої мети асоціації. Другою принциповою особливістю цієї Угоди є зобов'язання сторін про політичний діалог між ними, який може проходити на трьох рівнях: вищому рівні — між Президентом Польщі і Головою Ради та Комісії ЄС, на рівні міністрів — в Раді Асоціації і на парламентському рівні — в рамках Парламентського Комітету і Асоціації (органи, що створюються на основі цієї Угоди). Дана форма Угоди є прикладом досить високого рівня стосунків між сторонами, що свідчить про особливе сприятливе ставлення ЄС до такої держави.

Третій розділ "Проблеми встановлення і розвитку договірних відносин України з Європейським Союзом" присвячений аналізу договірних відносин ЄС з Україною. В цьому контексті на передній план виступає проблема забезпечення національних інтересів України у європейському і світовому геополітичному полі.

У дисертації звертається увага на документи ЄС, що стосуються його загальної позиції щодо нових незалежних держав, які утворилися після розпаду СРСР, що в свою чергу є організаційно-правовою основою співробітництва ЄС з цими країнами, включаючи Україну. Це, зокрема, Спільна заява про принципи визнання нових держав у Східній Європі і в Радянському Союзі від 16 грудня 1991 р., Заява про майбутній статус Росії та інших колишніх радянських республік від 23 грудня 1991 р., а також Спільна заява про визнання колишніх радянських республік від 31 грудня 1991 р.

На підставі аналізу цих документів дисертант робить висновок, що існує сприятливе ставлення ЄС до України за умови дотримання нею ряду демократичних вимог з боку ЄС. Цими вимогами є: дотримання статуту ООН і положень Заключного Акту Хельсінкської угоди, гарантії поваги прав етнічних і

національних груп і меншин, повага недоторканності кордонів, визнання усіх зобов'язань у сфері роззброєння і нерозповсюдження ядерної зброї. Ці вимоги було визнано Верховною Радою України, зокрема у "Зверненні до парламентів і народів світу" від 5 грудня 1991 р. як такі, що відповідають національним інтересам України, її демократичному розвитку.

Відзначаючи прихильне ставлення ЄС до України, в дисертації обґрунтовується необхідність розширення і поглиблення взаємовідносин України з ЄС. Структура ЄС свідчить, що їй властива чітка система органів координації і керівництва з ясно визначеною компетенцією, і тому Україна може ефективно використовувати цей механізм для вирішення своїх відповідних внутрішніх і зовнішніх проблем. Зазначене співробітництво України з ЄС створює реальні умови для взаємодії практично з усіма країнами Європи в рамках розвинутих форм багаторсторонньої дипломатії, що застосовуються в рамках цієї міжнародної організації в стосунках з третіми країнами. Насамперед це стосується участі України у створенні і розбудові системи загальноєвропейської безпеки, якою почала вже користуватися Україна відповідно до існуючих там механізмів. Зокрема, Україна взяла участь у Паризькій конференції (фактично на правах учасника), скликаній ЄС у 1995 р. в рамках Ради Європи, результатом якої стало прийняття Пакту Стабільності в Європі.

У дисертації особлива увага приділяється аналізу інформаційної функції в процесі співробітництва ЄС з третіми країнами. Вона полягає у проведенні інформаційно-аналітичної роботи, спрямованої на роз'яснення внутрішньої і зовнішньої політики України і в одержанні інформації про політику ЄС в різних сферах, на основі чого має розроблятися, зокрема, правова база економічних та інших реформ в Україні.

Важливим етапом розвитку взаємозв'язків України з ЄС є Угода про партнерство і співробітництво між ЄС і Україною від 16 червня 1994 р., яка стала першою серед країн колишнього Радянського Союзу. Зроблено висновок, що закріплення політичного діалогу в системі співробітництва між ЄС і Україною виділяє дану Угоду серед інших форм співпраці ЄС з третіми країнами. Її зміст свідчить про особливий інтерес ЄС до співробітництва з Україною і не тільки з точки зору як потенційного великого партнера в торгівлі, але й з точки зору того, що Україна може відіграти позитивну, стабілізуючу роль на Сході Європи в політичному плані. З цієї метою в ній передбачається створення інституційних рамок для регулярних контактів, які детально аналізуються в дисертації.

Політичний діалог є основою економічної співпраці, яка дістала широке відображення в Угоді. Особливої уваги заслуговує той факт, що українські товари матимуть можливість вільного доступу на ринки західноєвропейських країн, оскільки сторони надають одна одній режим найбільшого сприяння у торгівлі.

У дисертації підкреслюється, що за всієї важливості економічної інтеграції, Угода є основою для налагодження стосунків в інших важливих для України сферах суспільного життя. ЄС і Україна планують розширити своє співробітництво у 28 галузях, зокрема в сфері промисловості, захисту і заохоченні інвестицій, науки і освіти, енергетики, охорони навколишнього середовища та ін. Оскільки ця Угода вимагає тривалої процедури затвердження, в дисертації дано оцінку Тимчасової Угоди між Україною і ЄС 1995р., яка набрала чинності 1 лютого 1996 р.

Порівнюючи Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС і Угоду про асоціацію Польщі і ЄС, дисертант робить висновок про їх певну структурну і функціональну схожість. Особливо це стосується положень щодо проведення політичного діалогу, узгодження законодавства, а також функцій органів, що створюються на їх підставі. На думку дисертанта, політичне співробітництво України, згідно з цією Угодою, можна охарактеризувати подібно до рівня асоційованого членства в ЄС. Дана Угода є проміжним етапом для України на шляху встановлення повного членства в ЄС, хоча створення відповідного економічного рівня необхідних відносин між ними вимагає більш тривалого часу.

Угода про партнерство і співробітництво з ЄС заклала правові основи в сфері фінансів, що полягає в прямій фінансовій допомозі ЄС, яку він має надавати у вигляді субсидій. Це дуже важливо для України, економіка якої знаходиться на перехідному етапі і потребує такої підтримки. У зв'язку з цим дисертант детально аналізує процедури і механізми надання фінансової допомоги за програмою ТАСІС, яка є правовою базою для організації такої допомоги країнам СНД. У цьому плані Україні було б доцільним проявити ініціативу в розробленні конкретних проектів технічного сприяння, що заохочуються ЄС. Особливу увагу, на думку дисертанта, слід приділити співпраці з ТАСІС у реструктуризації підприємств, розвитку приватного сектору у відповідних сферах економіки і наданню допомоги у підготовці кваліфікованих спеціалістів. Важливою тут є також участь України в Центрально-Європейській Ініціативі, метою якої є підготовка держав-учасників цього міжнародного об'єднання до членства в ЄС, а також в транскордонному співробітництві шляхом ство-

рення Єврорегіонів прикордонних держав (згідно Мадридської Конвенції про транскордонне співробітництво, прийнятої у 1980 р. у межах Ради Європи).

У висновках узагальнюються результати дисертаційного дослідження. Вони свідчать про розвиток форм і механізмів співробітництва ЄС з третіми країнами. Специфічна правова природа ЄС як інституції, що не має аналогів у міжнародному співтоваристві, зумовила нетрадиційність і диференційований підхід до правового закріплення його зовнішніх стосунків з цими країнами. Включення в договори про асоціацію ЄС з країнами Центральної і Східної Європи положень про вступ в ЄС як їх кінцеву мету передбачає особливе ставлення ЄС до співробітництва з цими країнами як європейськими державами, договори з якими про асоціацію виходять за межі їх зв'язків з країнами інших регіонів. Для України таким правовим етапом виступає Угода про партнерство і співробітництво з ЄС, що передує укладанню угоди про асоціацію як перехідної до вступу до повного членства ЄС.

Основні положення дисертації викладені у таких працях:

1. *Конституційне* закріплення зовнішньополітичної діяльності України // Тези доповідей і наукових повідомлень науково-практичної конференції "Правова система України: теорія і практика". — Київ, 1993. — С.494-495.

2. *Міжнародно-правові* аспекти співпраці України з Європейським Співтовариством // Державність, 1995. — № 2. — С.27-29.

3. *Транскордонне* співробітництво — етап інтеграції України в Європейський Союз // Збірник наукових праць. Проблеми транскордонного співробітництва в регіоні. — Львів, 1995. — С.19 - 22.

4. *Захист* прав людини і верховенство права — основні пріоритети України на шляху входження до Європейського Співтовариства // Тези доповідей і наукових повідомлень міжнародної наукової конференції молодих юристів "Майбутнє правної системи України". — Київ, 1996. — С.14-15.

5. *Європейський Союз; Європейська Рада; Європейський Парламент* // Юридичний словник-довідник (підготовлений на базі Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України). — Київ, 1996. — С.196, 197, 198.

Mykiyevich M.M. International Law Aspects of European Union Cooperation with the Third Countries. The dissertation for obtaining a scientific degree of Candidate of Sciences (Law) in speciality 12.00.11 — International Law. The V.M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 1996.

The dissertation (manuscript) is devoted to investigation of legal forms and methods which are used by the European Union in relations with EU nonmember states. On the basis of the investigation the conclusion is made about the main trends of cooperation of Ukraine with the European Union.

Микиевич М.Н. Международно-правовые аспекты сотрудничества Европейского Союза с третьими странами. Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 — международное право. Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины, Киев, 1996 г.

Диссертация (рукопись) посвящена исследованию правовых форм и методов, используемых Европейским Союзом во взаимоотношениях с государствами не членами ЕС, которые называются в соглашениях "третьими странами". Проанализированы также правовые формы международно-правового сотрудничества Украины с ЕС в рамках этих договорных отношений.

Ключові слова: Європейський Союз, треті держави, договори про асоціацію, процедури і механізми зовнішньої політики ЄС, співпраця України з Європейським Союзом.

AB 35.302